

विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७६

गाउँकार्यपालिका बैठकबाट पारित भएको मिति : २०७६/१२/१९

प्रस्तावना :

विपत् परिस्थितिजन्य आपतकालीन अवस्था हो जसका कारण धनजनको क्षति, भौतिक संरचनाको विनाश जस्तो परिणामहरु देखा पर्दछन् । यो परिस्थितिमा कोही पनि नपर्ला भन्न सकिन्न, त्यसैले यस गाउँपालिकाको गाउँसभाबाट विपद व्यवस्थापनको लागि विपद व्यवस्थापन कोष संचालनको लागि बजेट पारित गरिएको छ । चुरे गाउँपालिकामा हुनसक्ने सम्भावित सबै खाले विपद लाई तत्काल न्यूनिकरण, रोकथाम र पुनः स्थापना गर्न आवश्यक छ । यसलाई गाउँपालिकामा हुने सम्पूर्ण विपद परिस्थितिलाई आपतकालिन राहत वितरण तथा व्यवस्थापन गर्न जरुर हुन्छ । उक्त कार्यलाई पारदर्शी, निष्पक्ष, यथार्थ र परिणाममुखी बनाउन नेपालको संबिधानको अनुसुचि ८ तथा स्थानिय सरकार ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ उपदफा २ (नं. ६) बमोजिम विपद व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि, २०७६ तयार गरी लागु गरिएको छ ।

परिच्छेद - १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ परिभाषा:

- (१) यस कार्यविधिको नाम विपद व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि, २०७६ रहेको छ ।
- (२) यो कार्यविधि तुरुन्त कार्यान्वयन हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:

- (१) अध्यक्ष भन्नाले चुरे गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (२) उपाध्यक्ष भन्नाले चुरे गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (३) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत भन्नाले चुरे गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (४) वडा अध्यक्ष भन्नाले चुरे गाउँपालिकाको वडा अध्यक्षहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (५) “कार्यविधि” भन्नाले चुरे गाउँकार्यपालिकाले आफ्नो गाउँपालिका भित्र विपद व्यवस्थापन व्यवस्थापन तथा राहत कोष संचालनको लागि तयार गरेका विपद व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि, २०७६ लाई बुझनुपर्दछ ।
- (६) विपद भन्नाले प्राकृतिक तथा मानवीय विपदलाई सम्झनुपर्दछ ।
- (७) यो कार्यविधि गाउँपालिकाको कार्यपालिका बैठकबाट पारित भएको मितिबाट लागु हुनेछ ।
- (८) यो कार्यविधि यस चुरे गाउँपालिका क्षेत्रभरी लागु हुनेछ ।

परिच्छेद - २ उद्देश्य, लक्ष्य र नीति

३. उद्देश्य :

- (१) विपद् व्यवस्थापनमा गाउँपालिकामा संस्थागत प्रणालीको स्थापना गर्ने ।
- (२) स्थानीय स्तरमा नीतिगत उपायहरु निर्माण गरी लागू गर्ने ।

४. लक्ष्य सबै खाले प्रकोप तथा विपद्बाट हुने घटनालाई तत्काल सम्बोधन गर्दै पुनस्थापना गर्ने र सम्भावित विपद्बाट बाच्न पूर्व तयारी गर्दै विपदलाई न्यूनिकरण गर्ने कोषको लक्ष्य रहेको छ ।

५. नीति :

- (१) विपद् बाट पिडितलाई तत्काल उद्धार र राहत सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- (२) विपद् जोखिम व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिका स्तरीय योजना तर्जुमा गरी सबै योजना तथा कार्यक्रमहरुको आचारसंहिता बमोजिम गर्ने गराउने ।
- (३) स्थानीय सरकारबाट स्थानीय स्तरमा विपद् व्यवस्थापनमा तत्काल राहत दिलाउँदै सरकारको उपस्थितीको पीडित जनतामा विश्वास दिलाउने ।
- (४) उद्धार तथा पुनस्थापनाका लागि जिल्ला प्रदेश तथा संघ स्थित सबै निकाय संघ संस्था बीच समन्वय गर्नुका साथै जनसहभागिता जुटाउन पहल गर्ने ।
- (५) गाउँपालिकाको जोखिमपूर्ण क्षेत्रको पहिचान गरी जोखिम रोकथाम तथा व्यवस्थापनको लागि भौतिक तथा चेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने ।
- (६) विपद्, व्यवस्थापन, वातावरण, संरक्षण, पूर्वाधार निर्माण व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने गराउने ।

परिच्छेद - ३

कोष व्यवस्थापन तथा संचालन

६. कोष व्यवस्थापन तथा संचालन :

(क) गाउँपालिका स्तरिय एक विपद् व्यवस्थापन समिति गठन हुनेछ

(१) गाउँपालिका अध्यक्ष	-अध्यक्ष
(२) उपाध्यक्ष	-सदस्य
(३) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत वा निजले तोकेको प्रतिनिधि	-सदस्य
(४) नेपाल प्रहरी ,नेपाली सेना ,सशस्त्र प्रहरीका स्थानिय प्रमुखहरु	-सदस्य
(५) गाउँपालिकामा कार्यक्षेत्र भएको नेपाल रेडक्रस सोसाईटी शाखा वा उपशाखाका सभापतिहरुमध्येबाट गाउँपालिका अध्यक्षले मनोनित गरेको १ जना	-सदस्य
(६) वातावरण तथा विपत्त व्यवस्थापन समितिको संयोजक	-सदस्य
(७) योजना शाखा प्रमुख	-सदस्य सचिव

- (ख) समितिको बैठक सामान्यतया वर्षमा ३ पटक बस्नेछ ।
- (ग) आवश्यकता अनुसार समितिको बैठक जुनसुकै समयमा पनि बोलाउन सकिने छ ।
- (घ) अध्यक्षको निर्देशनमा सचिबले बैठक बोलाउने छ ।
- (ङ) समितिको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको ५१% सदस्य उपस्थित भए बैठकको गणपूरक संख्या पुरा भएकोमानिने छ ।
- (छ) बैठकको निर्णय अध्यक्षबाट प्रमाणित हुनेछ ।

७. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (१) विपद व्यवस्थापनका लागि आर्थिक श्रोत जुटाउने, कोषको वार्षिक योजना तर्जुमा गरी गाउँसभामा पेश गर्ने ।
- (२) विपद सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने, पीडित परिवारलाई तत्काल राहत उपलब्ध गराउने ।
- (३) जोखिमबाट पीडित परिवारका लागि पुनःस्थापनाको व्यवस्था गर्ने ।
- (४) योजना तथा विकासको कार्यक्रममा वातावरणमैत्री बनाउन समन्वय गर्दै जोखिम न्यूनिकरण गर्न प्रयास गर्ने ।
- (५) स्थानीय तहका विपद जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउदै विपद जोखिम व्यवस्थापनलाई सस्थागत गरी विपद उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।

८. वडा स्तरिय एक विपद व्यवस्थापन तथा प्रभावित पहिचान समिति: गाउँपालिकाको प्रत्येक वडाहरुमा वडास्तरीय एक विपद व्यवस्थापन तथा प्रभावित पहिचान समिति गठन गरिनेछ ।

- (१) वडा अध्यक्ष **संयोजक**
- (२) वडा सदस्यहरु **-सदस्य**
- (३) सम्बन्धीत वडामा रहेको सुरक्षा प्रमुख, स्वास्थ्य संस्था प्रमुख, नेपाल रेडक्रस सोसाईटी शाखा/उपशाखा सभापति १/१ जना **सदस्य**
- (४) वडा सचिव **-सदस्य सचिव**

९. सचिवालय यस कोष संचालनको लागि गाउँपालिका स्तरीय ५ सदस्यीय सचिवालय सदस्य रहनेछ ।

- (१) गाउँपालिका अध्यक्ष **संयोजक**
- (२) गाउँपालिका उपाध्यक्ष **-सदस्य**
- (३) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष **-सदस्य**
- (४) भौतिक तथा पूर्वाधार विकास समितिक अध्यक्ष **-सदस्य**
- (५) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा नीजले तोकेको अधिकृत स्तरको कर्मचारी १ जना **-सदस्य**

१०. सचिवालयको काम, कर्तव्य र क्षेत्राधिकार :

- (१) कार्य विधिमा रहेर सम्पूर्ण आवश्यक प्रमाण जुटाई अध्यक्षको सिफारीस बमोजिम राहत वितरणगर्नलाई सचिवालयको बैठक बस्नेछ ।
- (२) यस विपद व्यवस्थापनको सम्पूर्ण कार्यलाई एक वेपसाईट निर्माण गरी गाउँपालिका भरी सूचनाप्रवाह गर्ने ।
- (३) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले सदस्य सचिवको काम गर्नेछ ।
- (४) कोष सचिवालय समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार अध्यक्षको परामर्शमा बोलाउन सक्नेछ ।
- (५) बैठक भत्ता प्रचलित ऐन तथा कानून वा गाउँ कार्यपालिकाको सो सरह हुनेछ ।

११. विपद् समन्वय तथा सूचना समिति विपद् सूचनालाई प्रभावकारी अभिलेख तथा सूचना प्रवाह गर्नको लागि गाउँपालिका स्तरीय ३ सदस्यीय समिति रहनेछ ।

(१) गाउँपालिका उपाध्यक्ष	संयोजक
(२) विषयगत शाखा प्रमुख	-सदस्य
(३) विपद् फोकल व्यक्ति	-सदस्य

परिच्छेद - ४

आर्थिक तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन

१२. आर्थिक तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन

(क) कोषको वित्तिय व्यवस्थापन : कोषमा देहाय बमोजिम रकमहरु रहनेछ ।

- (१) गाउँसभाबाट विपद व्यवस्थापन कोषका लागि वार्षिक रुपमा विनियोजन हुने रकम ।
- (२) अन्य स्थानिय तहबाट प्राप्त हुने रकम ।
- (३) दातृ निकाय, परियोजना, गैर सरकारी संस्थाबाट प्राप्त हुने रकम ।
- (४) कोषलाई सेवा शुल्कबाट विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त हुने रकम ।
- (५) संघीय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने रकम ।
- (६) कोषको रकम नेपाल राष्ट्र बैंकबाट "क" वर्गको इजाजत प्राप्त कुनै पनि बैंकमा छुट्टै खाता खोली कोष जम्मा गरिनेछ । खाता संचालन गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र गाउँपालिकाको लेखा शाखा प्रमुखबाट संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।
- (७) कोषको लेखापरिक्षण प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१३. प्रशासनिक व्यवस्था :

- (क) कोषको प्रशासनिक तथा आर्थिक कारोबार प्रचलित कानून बमोजिम नै संचालन गरिने छ । जुन प्रायोजनका लागि रकम प्राप्त भएको हो सो बाहेक अन्यमा खर्च गर्न पाइने छैन ।

(ख) विपदको प्रकारहरु:

- (१) आगलागी
- (२) बाढी पहिरो
- (३) भूकम्प
- (४) महामारी

- (५) सडक दुर्घटना
- (६) वन्यजन्तुबाट हुने विनास
- (७) खडेरी र अनिकाल
- (८) आधीवेरी
- (९) चट्याड

(ग) अन्य –अनावृष्टि, खण्ड दृष्टि, खोलाको सतह बृद्धि, वन्यजन्तुको समस्या, सर्पढश, रेवीज ।

(घ) आपत्कालीन उद्धार तथा राहत वितरण :

- (१) घर क्षति : कुनै पनि विपदबाट घर क्षतिपूर्ण रूपमा नष्ट भएमा रु. १५,०००/- (पन्ध्र हजार) विस्थापित हुने अवस्थामा मात्र ।
- (२) प्रकोपबाट कुनै व्यक्ति अंगभंग भएमा रु २०,०००/- (बीस हजार) सम्म प्रकृती हेरी उपलब्ध गराउने ।
- (३) विपदबाट घर वहालको आवास नष्ट भए वा खाद्यान्न बाली, पसल व्यवसाय नोक्सानी भए तत्काल राहतका लागि बढीमा रु. १०,०००/- (दश हजार) प्रकृती हेरी उपलब्ध गराउने ।
- (४) मानवीय क्षति: कुनै पनि प्रकोपको समयमा परी व्यक्तिको मृत्यु भएकमा मृतकको परिवारलाई रु.२५,०००/- (पच्चिस हजार) तत्काल राहत स्वरूप उपलब्ध गराईनेछ ।
- (५) प्रकोपको घटनामा परी घाईते हुनेहरुलाई यस कोषमार्फत सरकारी वा जुनसकै अस्पतालमा उपचार गर्नका लागि बढीमा रु.१०,०००/- (दश हजार) सम्म उपचार खर्च दिने ।
- (६) विपदका पिडितहरुलाई पुनस्थापना र पुनःनिर्माणका लागि प्रचलित नीति र नियममा रही स्थानीय सामुदायिक वन र जिल्ला वनसँग सहकार्य गरी सहुलियत दरमा काठ उपलब्ध गराउने ।
- (७) प्रकोपमा विशेष परिस्थितिको सिर्जना भएको अवस्थामा थप सहायता उपलब्ध गराउन पर्ने देखिएमा कार्यपालिका र विपद व्यवस्थापन समितिको बैठकले किटानका साथ निर्णय गरेर मात्र राहत दिने ।
- (८) दैविक प्रकोपमा उद्धार गर्न तत्काल उद्धार टोलीमा खट्नका लागि परीस्थिती अनुसार विपद व्यवस्थापन समिति को निर्णय अनुसार खर्च गरीनेछ ।
- (९) अन्य विषयमा सचिवालयले आवश्यक परे बैठकबाट निर्णय गर्न सक्ने छ ।

१४ आवश्यक प्रमाण :

- (१) चुरे गाउँपालिकाको स्थायी बसोबास भएको हुनु पर्ने र विशेष परिस्थिती भए अन्य स्थानमा बसोबास गर्ने व्यक्तिलाई पनि ।
- (२) नेपाली नागरिकता/फोटो आवश्यकता अनुसार ।
- (३) स्थलगत प्रहरी सरजमीन मुचुल्का/मृतक आगलागी भएमा ।
- (४) वडा कार्यालयको सिफारीस

परिच्छेद - ५

विविध

१५. **कार्यक्रम**—गाउँकार्यपालिका र यस अर्न्तगतका समिति वा उपसमितिबाट विपद सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्दा यस कोषबाट मात्र गरिनेछ ।

१६. **जाचँपास तथा फरफारक**—कोषबाट संचालित कार्यक्रमको जाचँपास तथा फरफारक प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

१७. **संसोधन**—यस कार्यविधिलाई संसोधन गर्न आवश्यक देखिएमा व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा कार्यपालिकाको बैठक बाट हुनेछ ।

१८. **खारेजी र बचाउ**

(क) यस कार्यविधिमा व्यवस्था भएका बुदाहरु स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ स्थानिय तहको आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी प्रचलित कानुनसँग बाभिन गएमा बाभिएको हदसम्म स्वत खारेज भएको मानिनेछ ।

(ख) कुनै कारण बाट कोष संचालन हुन नसकेमा कार्यपालिकाले खारेज गर्न सक्नेछ ।

(ग) कोष खारेज भएमा कोषमा रहेको चलअचल सम्पति तथा दायित्व प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।